'సిస్టర్స్' - వేరాపనోవా కథ. ఆ రష్యన్ సినిమాలో గాల్యా - నిశ్చయించుకుంటుంది 'చెల్లికి అన్యాయం జరగకూడదు!' అని... మరి మేజర్ 'డెక్కన్స్' మూర్తికి ఆ సినిమా నచ్చిందంటే దాని వెనక ఓ జీవితమంత కథ. ఓటమిని ఓడించి, ద్వేషాన్ని జయించి, చేదుని తీపిగా మార్చిన ఆల్ కెమిస్టు చిత్రిక...

మాస్టర్ పెయింటర్ కుంచె స్పర్శ లాటి శైలితో చిత్రించిన వర్ణచిత్రం.

దూరంనించి చూడాలి. చాలా దూరం ఆలోచించాలి!

మునిపల్లె రాజు

సవతి తమ్ముడు

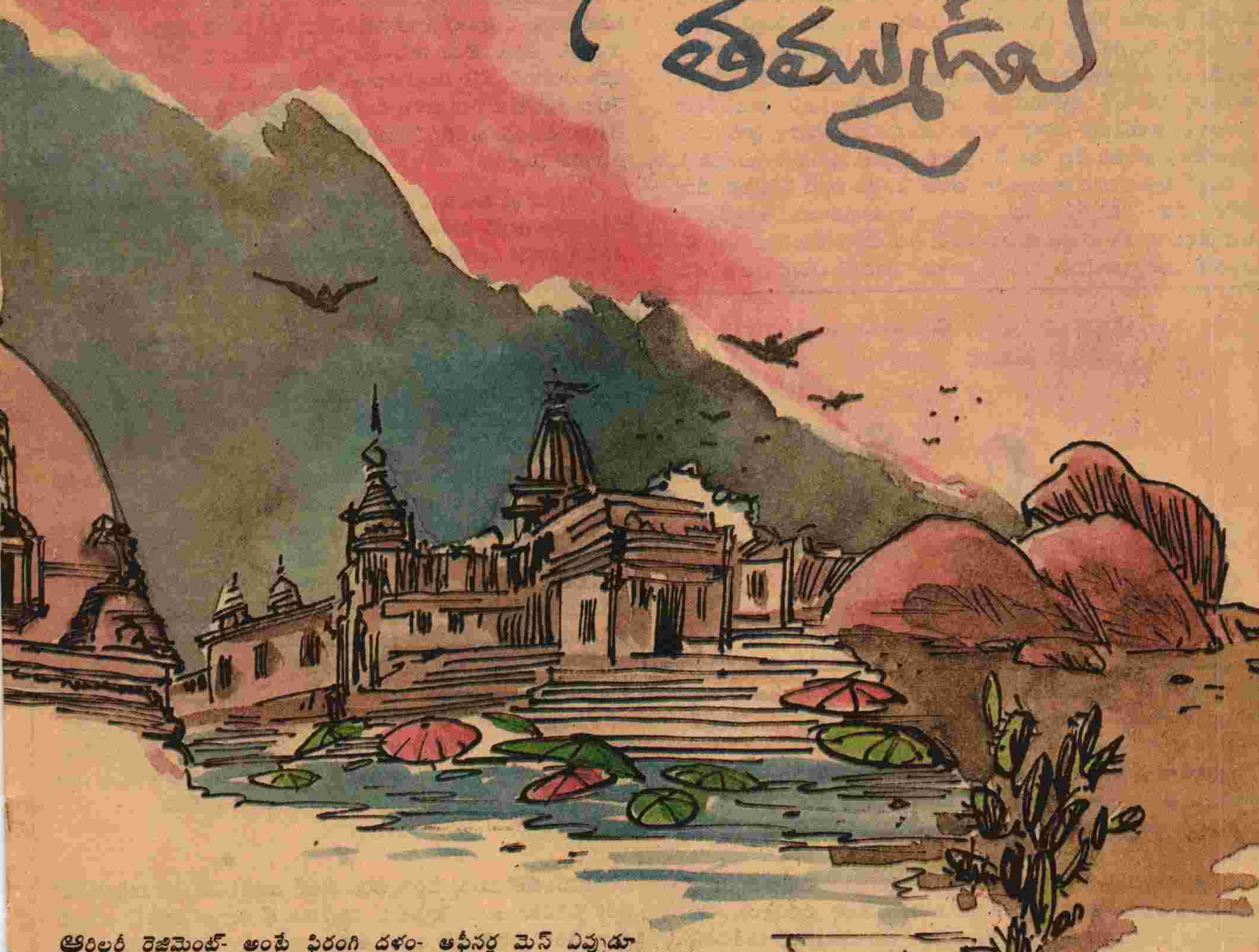

ఆర్టిలరీ రెజిమెంట్- అంటే ఫిరంగి దళం- ఆఫీసర్ల మెస్ ఎప్పుడూ కళకళలాడుతూండటం రోజూ తిలకించే వాళ్లకే అనుభవంలోకి వచ్చే విషయం. పెద్ద ఆవరణ, ముందు భాగంలో ముచ్చట కొలిపే పచ్చటి లాన్. అంతకు మించి బ్రిటిషు కాలం నాటి పెద్ద పెద్ద వృక్షాలు. భవనం గూడా కలోనియల్ తరగతిదే అని విశాలమైన వరండాలు, రాబర్ట్ క్లైవ్ కాలం నాటి మూడడుగుల వ్యాసం గల కోటలు కట్టిన సున్నపు స్తంభాలు-చూచే వాళ్ళకు ఇట్టే అర్థమైపోతుంది.

చెట్ల వెనక టెన్నిస్ కోర్టులో కెప్టెన్ తివారీ [టిక్స్] నారాయణన్ [నిక్స్] సింగిల్స్‌లో ఉన్నారు. వరండాలో కారమ్స్ ముందు కూచున్న-రస్తోగి [రాట్స్] పూరి [పికిల్స్] మధ్య మధ్య హుషారుగా కేకలేస్తూ తమ ఆట కన్నా వాళ్ళ ఆటనే తిలకిస్తున్నట్టున్నారు. దాదాపు అందరికీ ఏదో ఒక ముద్దు పేరు. యాభై వయసులో పడ్డ కమాండింగ్ ఆఫీసర్ కల్నల్ జగన్నాథ్ గూడా- ఈ కుర్రకారుకు జిమ్మీ. అయితే ఆయన ముందు అనరు.

మేజర్ మూర్తి రెజిమెంటు ఆట స్థలాల నుంచి అప్పుడే తెల్ల షార్టు, షర్టుమీది మట్టి మరకలతో వచ్చాడు. జవాన్ల గేమ్సులో చాలా ఆసక్తి చూపుతాడు. ఆ సాయంత్రం వాలీబాల్, ఫుట్‌బాల్ ఆటగాళ్ల సెలెక్షన్లు జరిగాయి. చాలా సీనియర్ అయిన మేజర్ మూర్తికి ఇటు వంటి బాధ్యతలు అదనంగా పడుతుంటాయ్. స్వతహాగా మంచి ఆటగాడు.

ఆ నెలకు మెస్ సెక్రటరీ కావటం వల్ల గబగబా హెడ్ కుక్కు, మసాల్జీకీ, బేరర్లకు, బాయిస్‌కూ 'మెనూ' గురించి కొద్ది చర్చ తర్వాత ఆజ్ఞలు జారీ చేశాడు. అదిగాక ఆ రాత్రి మెస్ డిన్నర్ నైట్. రెజిమెంటల్ ఆఫీసర్లు కుటుంబాలతో సహా వస్తారు. సైనికాచారం ప్రకారం- పెళ్ళి అయి కుటుంబాలతో క్వార్టర్సులో ఉంటున్న ఆఫీసర్లు కూడా మెస్‌లో సభ్యులే. డిన్నర్ తర్వాత ఫిలిం షో ఉంది. కమాండింగ్ ఆఫీసర్ పెద్ద కూతురు లీలా జగన్నాథ్ సెలెక్టు చేసిన అర్థం పర్థం లేని వ్యాపార సినిమాలంటే అందరికీ నుంటే. ఈమాటు కెప్టెన్ దేవ్‌గుణ్ సబ్ టైటిల్స్ ఉన్న ఒక రష్యన్ పిక్చరు పేరు చెప్పి మొత్తంమీద దాన్ని రప్పించాడు. ఆర్ట్ ఫిలిమ్స్ అంటే తనకూ ఇష్టమే. నిజానికి రెజిమెంటల్ ఫిలిమ్ క్లబ్బుకు, మెస్ లైబ్రరీకి తనే సెక్రటరీ అయినా, దేవ్‌గుణ్ అభిరుచులు చాలా ఉదాత్తమైనవని అనుకొంటూ ఉంటాడు. అటువంటి మూర్తికి మాత్రం ముద్దు పేర్లుండవా? పూర్తి పేరు దక్షిణామూర్తి కావటం వల్ల 'డెక్కన్స్' లైబ్రరీ పుస్తకాల పురుగుగా 'బుక్‌వర్మ్'.

రష్యన్ చిత్రం చాలా అద్భుతంగా ఉంది. మొత్తం వంద నిమిషాలే. వేరా పనోవా కథ- "సిస్టర్స్". కథ, నటన, ఛాయాగ్రహణం అద్వితీయం అన్నారందరూ. కల్నల్ తన భుజం తడితే, తను దేవ్‌గుణ్‌ను సెభాసన్నాడు. ఎందుకో మూర్తి ఆలోచనా నిమగ్నుడైనాడు. ఎందుకో ఏమిటి- అది తన

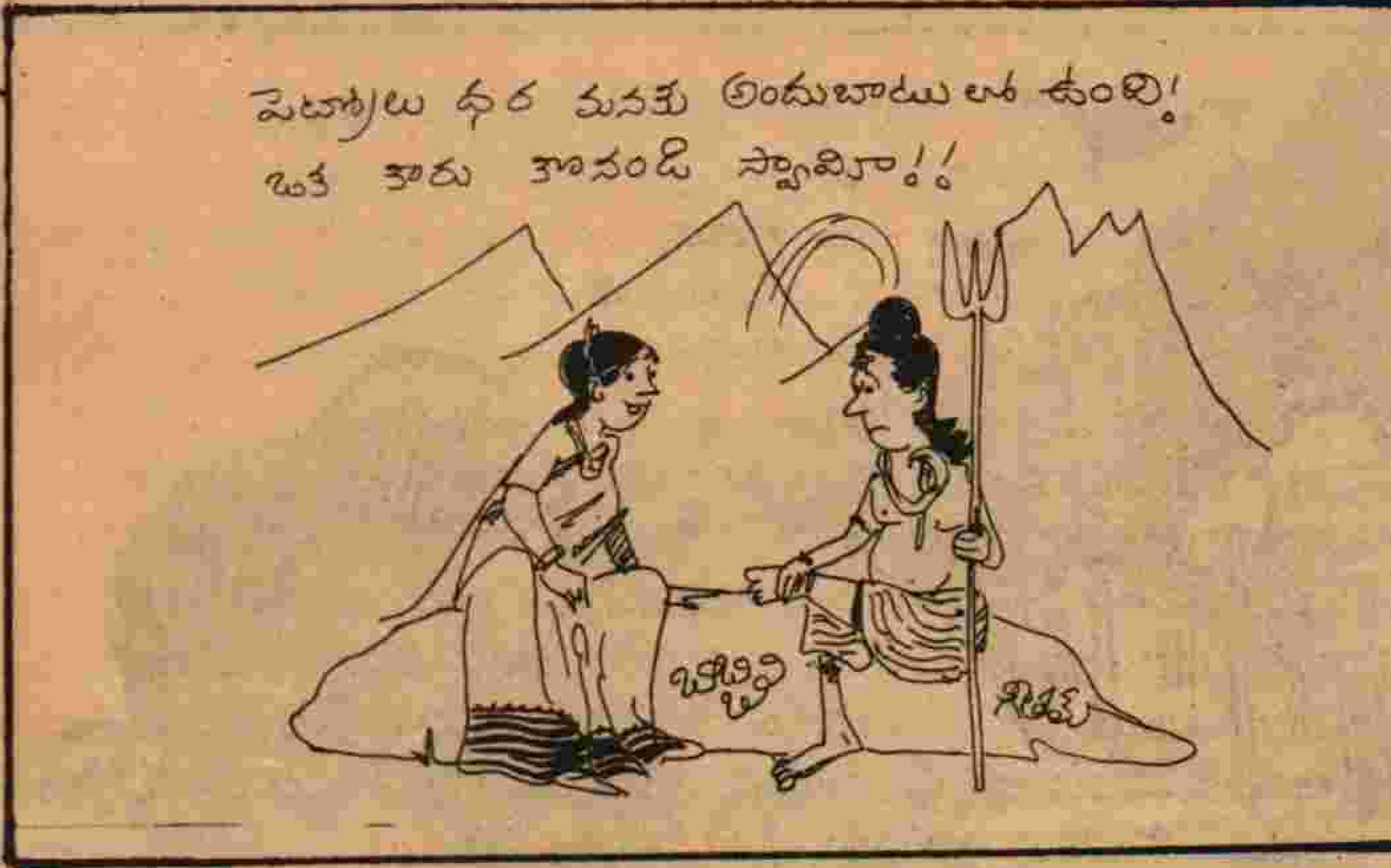

జీవితంలో కొన్ని ఘట్టాలను చిత్రించినట్లుంది. కాకపోతే అందులో 'గాల్యా' అనే యువతిది ప్రధాన పాత్ర. గాల్యా బదులు మూర్తి అనే యువకుడైతే- జీవితం అంత ఒకటే.

గాల్యా సుకుమారమైన బాల. తల్లి మరణంతో జీవితంలో విషాద ఛాయలు. తండ్రి గొప్ప భావుకుడు. తన నెంతో గారాబం చేసేవాడు. కూతురు సంరక్షణకు ఆడ దిక్కు కావాలని మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. అదే అతను చేసిన తప్పు.

ఈ సవతి తల్లి లావుగా చామనచాయతో ఉండేది. సోమరిపోతు. ఇంట్లో అడుగు పెట్టటమే తరువాయి. తనకు అన్ని పనులూ పురమాయించేది. మామూలు పనులు గాదు- మొరటు పనులు. తన వయసుకు మించినవి. ఇల్లంతా చిందరవందర. తను శుభ్రంగా ఉండదు. ఇతరులను ఉండనివ్వదు. మొదట్లో తండ్రి మందలించటానికి పూనుకొన్నాడు. తర్వాత వరసగా పిల్లల్ని కనటం ప్రారంభించింది. తండ్రి మారిపోయాడు. తనను తిట్టినా, కొట్టినా ఉదాసీనంగా ఉండిపోయేవాడు.

గాల్యాకు స్కూల్లో మంచి మార్కులొచ్చేవి. స్టేజి మీద నాటకాల్లో పాత్రలు ధరించేది. తన టీచర్ ఎలిజవెత్ ఆండ్రే యెవనా ఎంతో ప్రోత్సాహం ఉండేది. స్కూలు లైబ్రేరియన్‌కూ- తనంటే ప్రాణమే. ఎన్ని అడ్డంకు లెదురైనా హైస్కూలు చదువు పూర్తి చేసింది. సవతి తల్లికి తనిక చదవటం ఇష్టం లేదు. తండ్రికి మాత్రం రహస్యంగా ఇష్టమే. ఈ మురికి కూపం నుంచి బయటపడాలి. టీచర్ ప్రోత్సాహంతో సియొరోఫోల్ పట్నం వద్ద చిన్న గ్రామం నుంచి మాస్కోలో థియేటర్ స్కూలుకు బయలుదేరుతుంది. అయితే ఒక్కటే విచారం. సవతి చెల్లెలు తనలాగా అందమైనది. శ్రద్ధ గలది. ఇక్కడి పెంపకంతో తన సవతితల్లి మొరటు బుద్ధులన్నీ అబ్బుతా యనే దిగులూ, విచారం. అయినా ఈ పీడకలలకు దూరం కావాలి.

మాస్కోలో గాల్యా సహజ ప్రజ్ఞ, ఉపజ్ఞ, నటనా కౌశలం మంచులో పుష్పంలాగా విచ్చుకొన్నాయి.

అయినా గుండెలో ఏదో చిన్న ముల్లు గుచ్చుకొన్నట్లు వేదన. తండ్రి తాగుడుకు బానిస కావటం తను చూసింది. అప్పుడప్పుడు సవతి తల్లి గూడా అతనితో కూర్చునేది. ఇక తన సహోదరి కాకపోయినా, సవతి చెల్లి అయినా ఆ పిల్ల భవిష్యత్తేమిటి?- అనేదే ఆ ముల్లు.

గాల్యా ఉత్తమ పాత్రలు ధరించింది. పెద్ద జీతం అందుకొంటున్నది. ఒకటి రెండు సినిమాల్లో గూడా నటించింది. స్టేజీ నుంచి వెండి తెరకు వలస పోవాలని తనకు లేదు గాని తప్పని సరి అయింది. స్టేజీ ఉత్సవాలకు విదేశాలకు వెళ్ళి కొన్ని నెలల తర్వాత తిరిగి వచ్చింది. వచ్చిన రోజునే మూడు నెలల క్రిందటి చెల్లెలు జాబు చూచింది. "తండ్రికి లివర్‌లో అల్సర్. అశ్రద్ధ చేశాడు. చివరకు ఆపరేషన్ టేబిల్ మీదే చనిపోయాడు. తనను చూడాలని తహతహ పడ్డాడు."

ఆ మురికి కూపం, ఎర్రటి కళ్ళతో శాండేలాగా తన సవతి తల్లి, తనను రక్షించలేని తండ్రి మరణం. పీడకల తిరిగి దర్శనం. ఎట్లయితేనేం, తండ్రి సంవత్సరీకానికి స్వగ్రామానికి విమానంలో బయలుదేరింది. చెల్లెళ్ళకూ, సవతి తల్లికీ చిన్న చిన్న బహుమతులు. 'రిటైరయిన టీచరుకూ, లైబ్రేరియనుకూ. గ్రంథాలయంలో పుస్తకాలకు అడ్డు చెప్పకుండా తన చెల్లికి ఇవ్వమని లైబ్రేరియన్‌తో అప్పటి తన చివరి సంభాషణ. ఆ పిల్ల చదువుతున్నదో లేదో, ఈ పదేళ్ళూ. అయినా తన అవమాన పరంపరల బ్రతుకుతో, ఈ విషయాలు పట్టించుకోదగినవిగా అనిపించక మెదడు పొరల్లోకి నెట్టేసింది.

గాల్యా- తండ్రి సమాధికి మోకరిల్లింది. తన పాత టీచర్ని దర్శించింది. లైబ్రేరియనయితే లేదు. సవతి తల్లిలో మార్పేమీ లేదు. తనకన్నా తన బహుమతులంటేనే ప్రేమ చూపింది. ఆ రాత్రి చెల్లెలు తన మంచం మీదనే పడుకొన్నది. తెల్లవారు జాముదాకా ఎడతెగని మాటలు. తండ్రి చివరి రోజులు, స్కూలు, ఇంట్లో పరిస్థితులు. పర్యాటకులు వచ్చినప్పుడు ఇల్లద్దెకిచ్చి తామంతా సావడిలో కాపురం. చెల్లెలి భవిష్య ఆలోచనలు. గాల్యాకు చెల్లెలి మాటలతో- పాత ద్వేషమంత చెదిరి పోయింది. బీటలు వారి ఇప్పటికే మొరటు తేలుతున్న చెల్లెల్ని- ఈ నరకంలో ఇంకా ఉంచితే, జరగనున్నది ఊహించింది. తనతో మాస్కోకు పయనం కట్టించాలి. అక్కడే చదివి సారస్వతంలో పెద్ద డిగ్రీ తీసుకొని, లెక్చరర్ కావాలి. సాహిత్యమంటే చెవి కోసుకొనే చెల్లికి అన్యాయం జరగకూడదు- అని నిశ్చయించుకొంటుంది.

'సినిమా అయిపోయింది గాని తన జీవితం ప్రారంభమైంది' అనుకొంటూ తన గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు- మేజర్ మూర్తి. నిద్రపట్టలేదు. మెస్‌కు అనుబంధించి ఉన్న అయిదారు గదుల్లోనూ, తనతోటి ఆఫీసర్లు గాఢ నిద్రలో ఉన్నారు. నిశ్శబ్దం గూడా తనను నిద్రపోనీయలేదు.

★ ★ ★

రెజిమెంట్‌లో ముద్దు పేర్లకు తోడు మేజర్ మూర్తికి మిలిటరీ హాస్పిటల్‌లో ఇంకో నిక్‌నేమ్ ఉంది. స్పెషలిస్టు సర్జన్ కల్నల్ కల్యాణ రామన్, ఆఫీసర్ కమాండింగ్ బ్రిగేడియర్ ధావన్ అతన్ని 'బబుల్' అని పిలుస్తుంటారు. కల్యాణ రామన్‌తో తమిళంలోనూ, ధావన్‌తో పేగ్రీ భాషలోనూ జోకులు వేయగల తన బహుభాషా జ్ఞానానికి అనుకొనే వాడు. నిజానికి తనకు హిందీలో అన్ని ప్రాంతీయ నుడికారాలూ తెలుసు. ఖడీబోలీ, మాగధీ, మైథిలీ, రాజస్థానీ, పహాడీ, మిలిటరీ డాక్టర్లు అందుకోసం కాదు. ఆ టైటిల్ ఇచ్చింది. తన కుడి కణత మీద రెండు- ఒక మిల్లీ మీటరు లోతు గాయాల మచ్చలుండేవి. ఇప్పుడయితే అవి గ్రాఫింగ్ కింద మాయమైనాయి గాని, తను సర్వీసెస్ సెలెక్షన్ బోర్డు పరీక్షలో నెగ్గి, మెడికల్ బోర్డు ముందు అలహాబాద్‌లో పదేళ్ళ క్రితం నిలబడినప్పుడు పెద్ద సమస్యనే తెచ్చిపెట్టాయి. ఆ దెబ్బల ప్రభావం మెదడు మీద గూడా ఉండవచ్చని బోర్డులో ఒక స్పెషలిస్టు మళ్ళీ

మన సంఘ సంస్కర్తలు

దుర్గాబాయి దేశ్ ముఖ్

1907 జూలై 19వ తేదీ రాజమండ్రిలో దుర్గాబాయి జన్మించింది. చిన్న తనం నుంచీ తెలివి తేటలతో పాటు, అల్లరి చేయడంలో కూడా చిలిపి పిల్ల అని పేరు తెచ్చుకొంది. చిన్న తనం నుంచే తను చదువు కొంటూ ఇతరులకు చదువు చెప్పేది. 1930లో ఉప్పు సత్యాగ్రహంలో పాల్గొని జైలుకు వెళ్ళింది. ఆ ఉద్యమంలో పోలీసులు పలు విధాలుగా హింసించిన, స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో పాటు బడ్డ మహిళగా 'మణి దీపం'గా వెలుగొందిింది. ప్రజలు విద్యావంతులు కావడం, ఆరోగ్యంగా జీవించటం, విద్యావతులైన స్త్రీలు మనోవికానం పెంపొందించుకొని తమ కాళ్ళపై

నిలబడేటట్లు చేయడం ముఖ్యమని దుర్గాబాయి గ్రహించింది. దుర్గాబాయి వివాహం 22 జనవరి 1953 లో దేశ్‌ముఖ్‌తో జరిగింది. దేశ్‌ముఖ్ ఆర్థిక మంత్రిగా, ఈమె ప్లానింగ్ కమిషన్‌లో సభ్యురాలుగా పని చేశారు. దేశ పౌరులంతా తమ బిడ్డలుగా భావించి తాము తీసుకొనే నిర్ణయాలు పౌరుల సంక్షేమానికే అని రుజువు చేశారు. ఉత్తర భారతంలో నివసించే వారికి తెలుగు రాదు కాబట్టి హిందీ నేర్చుకోమని కోరింది. హిందీ పాఠశాలల అభివృద్ధికి ఎంతగానో కృషి చేసింది. భేద భావాలు రూపుమాపి, అక్షరజ్యోతిని వెలిగించి, బీద సాదలకు సహాయ సౌకర్యాలు అందించిన శ్రీమతి దుర్గాబాయి 1981లో స్వర్గస్థురాలైంది.

—డి.టి.హేమంత్ సింగ్

డీటెయిల్డ్ టెన్టులకు పంపించాడు. తనకు శరీరమంత చెమటలు పోసినై. తన భవిష్యత్తు ఇక చీకటే అనుకొన్న ఆ క్షణాలు.

చివరికవి ఆటల్లో చిన్న నాటి స్వల్ప గాయాల కింద తేల్చేశారు గాని, వాస్తవాని కవి తన సవతి తల్లి వంట చేస్తూ, చేతిలో ఉన్న పాత్రలు దింపే పట్కారును తన మీద బలంగా విసిరినప్పటివి. రక్తం కారింది తెలుసు, మూర్ఛపోయింది తనకు తెలుసునా? తెలీదు. అయిదేళ్ల సవతి తమ్ముడు ఆ రక్తం చూసి చేసిన ఆర్తనాదం- 'నాన్నా అన్నయ్య చచ్చిపోయాడు'-. తనకు తెలివి తెప్పించిన నాదం, ఆర్తి! అదీ తన జీవితం. తన బాల్యం. కౌమారం, ఆర్తి ప్రార్థన; అందుకే శబ్దం తనను మేల్కొలుపుతుంది. నిశ్శబ్దం నిద్రపోనీయదు. చిన్న అలల లాంటి ఆ మచ్చల జంట బుడగల్ని.

జీవించటానికి యుద్ధం చేయాల్సిందేనని భయపడవద్దని నేర్పిన బబుల్స్. తను కుంగిపోయినప్పుడు, ఏకాంతంలో కుమిలిపోయినపుడు, తను ఖండఖండాలుగా విడిపోతున్నాననిపించినపుడు, భయపడినపుడు, రాబోయే జీవన గతిని ఆలోచించినపుడు- జుట్టులో వేళ్లు పోనిచ్చి ఆ గాయాల్ని తడుముకొంటే ఎంతో శక్తినీ, జ్ఞానాన్నీ పొందేవాడు. జ్ఞాపకాలు వెనక్కి తరిమినప్పుడల్లా జుట్టులోకి వేళ్ళు పోనిచ్చుకొంటాడు. తను రెండవ డిఫెన్స్ కోర్సు పూర్తి చేసిందాకా ఆ అలవాటు ఉండేది. మధ్యలో ఎప్పుడు తప్పిపోయిందో, మళ్ళీ ఈ రాత్రి హఠాత్తుగా వచ్చింది. ఒక ఆర్తనాదం గూడా- ఒక పసివాడి గొంతు- "నాన్నా అన్నయ్య చచ్చిపోయాడు!" తెల్లవారుజామున తిరిగి అకాలంగా మెలకువ.

రేపు ఫోను చేసి మిలిటరీ ఆస్పిటాల్‌కు వెళ్ళితే మంచిదేమో. ఆ నాన్న చనిపోయినపుడు తనకు తెలియదు. ఆ ఆర్తనాదం బాలుడి సంగతీ తెలియదు. తెలిసిందీ, చేతనలో ఉన్నదీ సవతి తల్లి పెంపకం. పద్మాసనంలో కూచొని యోగం చేస్తున్న అమ్మ రూపం పొగ వెనక వస్తువు. పద్మాసనంలోనే అమ్మ అంతిమ శ్వాస విడవటం గూడా లీలగా గుర్తు. ఒకసారి తను కోర్సులో ఉన్నప్పుడు ఆర్మీ సైకియాట్రిస్టును సంప్రదించాడు. అమ్మ మరణం గురించి. తన చిన్ననాటి అనుభూతుల్లోంచి తొంగి చూసిన రూపాన్ని గురించి. "నువ్వు పెళ్ళి చేసుకో. నీ భార్యలో తల్లి మళ్ళీ కనబడుతుంది"- అని సలహా యిచ్చాడు. తను చేసుకోబోవటం లేదు.

ఎవర్ని చేసుకోవాలి? లీలా జగన్నాథ్‌నా- తనంటే ఎంతో మోజు కనబరుస్తుంది. కల్యాణరామన్ చిన్న సోదరినా? తనకు 'శిలప్పదికారం' తమిళ కావ్యం మీద లెక్చర్లిస్తుంది. ఆల్మోరా వద్ద తను చూసిన పహాడీ కన్య మేజర్ నౌతియాల్ మరదల్నా?

సినిమాలో గాల్యా తను. ఆమెకు ఎలిజవిటా అంద్రెయేవనా ఉంది- దీపం చూపేందుకు. తన దీపం జోషీమట్‌లో. హిమాలయాల్లో. నారాయణ్ దత్తు జోషీ. బదరీనాథ్ యాత్ర మార్గంలో మూడు యుగాల పాప పుణ్యాలను వీక్షిస్తున్న త్రియుగ నారా యణుడి మందిరం ముందు కన్పించి, చలికి తన శాలువా కప్పిన గురువు. పితృ సమానుడు. ఆయనా లేడిప్పుడు! అసలు తను హిమాలయా లెందుకు వెళ్ళినట్లు? చేతి సంచిలో తన మెట్రిక్యులేషన్ పుస్తకం. నిక్కరు. పైన తువాలు. చెప్పులు లేని కాళ్ళు. రిషీకేశ్‌లో కట్టిచ్చిన మఠం చపాతీలు. గుండెలో కొండంత బలం. యుద్ధంలో పలాయనం చేసిన పిరికి వాళ్ళున్నారు. ప్రేమలో పలాయనం చేసిన వాళ్ళూ ఉండవచ్చు. ఈ దురంత, నిశిత స్మృతుల నుంచి పారిపోగల శక్తి- ఎవరికీ వుండదేమో. లైబ్రరీలో స్విచ్ వేసి పుస్తకం తెచ్చుకొన్నాడు.

★ ★ ★

సైనిక సర్వీసులో అందరికీ సాంవత్సరిక సెలవులుంటాయి. జవాను గాని ఆఫీసరు గాని. రెండు నెలల దాకా. స్వగృహానికీ, స్వంత గ్రామానికీ ఫ్రీ వారంటు. ఆఫీసర్లకు రెండేళ్ళకొకసారి, స్వగ్రామానికైతే ఫ్రీ వారంటు. ఇంకో సంవత్సరం కన్సెషనల్ వారంటు. సెలవులు గడపటానికికా సంవత్సరం- స్వగృహానికే వెళ్ళక్కర్లేదు. ఏ ప్రదేశానికైనా వెళ్ళొచ్చు. ఎల్.టీ.సీ- అంటే లీవ్ ట్రావెల్ కన్సెషన్.

మేజర్ మూర్తి ఎప్పుడూ ఇరవై రోజులకు మించిన సెలవు తీసుకొన్న రివాజు లేదు. డ్యూటీ. డ్యూటీ. డ్యూటీ. తనకు ఇల్లేది? స్వగ్రామం ఏది? లైబ్రరీలో పుస్తకాలన్నీ తన మిత్రులు, ఆప్తులు! పరీక్షలకు చదివే ఏ ఆఫీసరయినా, సందేహాలతో తనను సమీపించినపుడు- అలెగ్జాండర్ ది గ్రేటు- యుద్ధం నుంచి మొద్దన్న మొన్నటి బాంగ్లాదేశ్ విముక్తి యుద్ధం వరకూ అనర్గళంగా అన్ని విన్యాసాల్ని గురించీ, యుద్ధ తంత్రాల గురించీ ఉపన్యసించగలడు.

లంగ్డా తైమూర్, బాబర్, చెంగిజ్ ఖాన్, నెపోలియన్, వెలింగ్టన్, రోమెల్, ఐసెన్ హావర్, ఝుకోవ్, కోర్నిలోవ్, మన ఫీల్డ్ మార్షల్ మానిక్‌షా వరకూ. నెపోలియన్, మార్షల్ మురాట్, జీన్ బాప్టిస్ట్- ఫిరంగి దళ విన్యాసాల్లో నిపుణులు. వీళ్ళందర్నీ తలదన్నినవాడు రష్యన్ మార్షల్ ఝుకోవ్. బెర్లిన్

మీద ఎర్ర పతాకం ఎగరేసినవాడు. వీళ్ళను గురించి తను ఇన్స్ట్రక్టర్‌గా ఉన్నప్పుడు ఇచ్చిన క్లాసులు- కొన్ని టేప్ చేయటం విశేషం కాదు. ఇస్రాయేల్ చిన్న దేశం అయినా సైన్యాన్నీ, ధైర్యాన్నీ ఆయుధ తంత్రంతో రంగరించి పోసి, గెలిచి, ఓడిన అన్ని యుద్ధాల గురించీ అతను చెప్పుకోదగ్గ స్పెషలిస్ట్.

★ ★ ★

అమ్మ చనిపోయిన ఆరు నెలలకే నాన్నకు కొత్త పెళ్ళి చేశారు. ఎవరో గాదు, తన మేనమామే. అతని ఆంతర్యం తెలియదు. నాన్న చీట్లపేకలో కరిగిస్తున్న ఆస్తిని రక్షించుకోగలదనా! తన పాలనకా? అప్పటికే తను హైస్కూలు అంచుల మీద ఉన్నాడు. పిన్ని- తన సవతి తల్లి- పెళ్ళినాటికే ముప్పై ఏళ్ళ పడుచు. బహుశా రిక్తమైన తన యౌవనపు ముద్దుముచ్చట్లు తిరిగి రాలేనివని తెలిసిన ప్రౌఢ కాబోలు. తన బదుకులో ఈ బాలుడే నిప్పులు పోశాడనుకొన్నదేమో! తను- సవతి బిడ్డే గాదు, జన్మ శత్రువైపోయాడు. కొత్తల్లో మానేసిన చీట్లపేక అలవాటు నాన్నకు నిద్రనిచ్చే పలాయన మంత్రం.

కొన్నాళ్ళు ఆమె తిట్లను వినిపించుకొనే వాడు కాదు తను. రోజుకు పదిసార్లు కాఫీ తాగేది. కుంపటి మీద, నన్నని నిప్పు సెగ మీద డికాషన్ తయారుగా ఉండేది. కాఫీ పొడరుకు ఎక్కువ ఖర్చా, చీట్లపేక ఓటముల్లో ఎక్కువ నష్టమో- నాన్నకే తెలియాలి. భయంతో తనతో మాట్లాడటం తగ్గించివేశాడు. పిన్ని ముందుంటే తన వంక కూడా కన్నెత్తి చూసేవాడు గాదు.

కష్టంమీద ఆ మరు సంవత్సరమే కవల పిల్లల్ని కన్నది. ఇద్దరూ పోయారు. "ఈ ముద నష్టపు వెధవే అంతకూ కారణం."

గిన్నెలు తోమించింది. కళ్ళాపి చల్లించింది. ఎందుకూ తను చింతించ లేదు. క్రాపు చేయించుకొంటానికి డబ్బులడిగినందుకు దెబ్బలు. ఆ మరు సంవత్సరమే ఇంకో కాన్పు. తనకప్పుడు డబుల్ ప్రమోషన్ వచ్చి హైస్కూల్లో

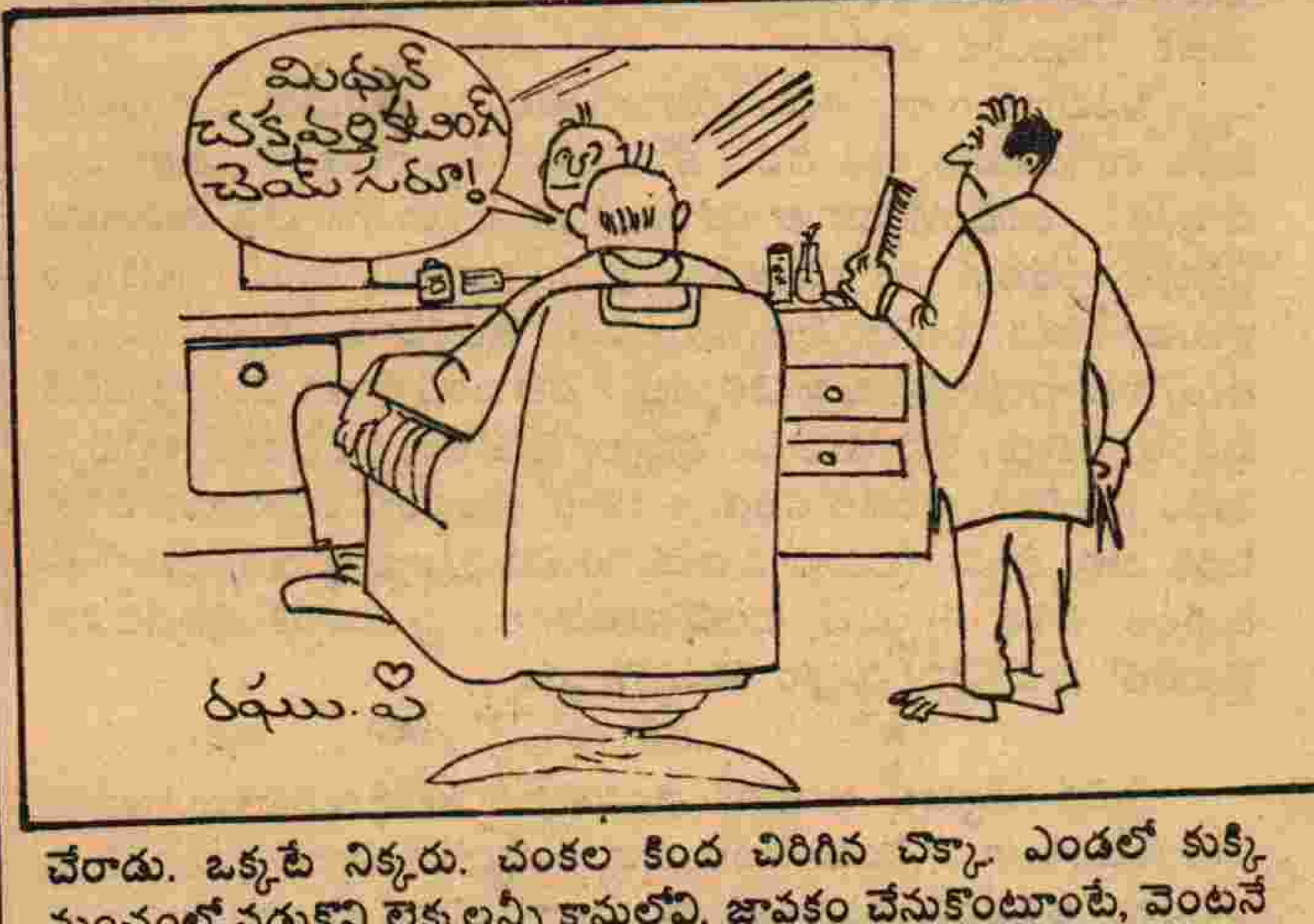

చేరాడు. ఒక్కటే నిక్కరు. చంకల కింద చిరిగిన చొక్కా. ఎండలో కుక్కి మంచంలో పడుకొని లెక్కలన్నీ క్లాసులోవి, జ్ఞాపకం చేసుకొంటూంటే, వెంటనే పలకలేదని చీపురుతో సన్మానం. తనకెప్పుడూ తలంటలేదు. పండగలకు తమ్ముడితో పాటు కొత్త గుడ్డలు తనకుండవు. "దరిద్రపు వెధవా, శనీచ రుడా!"

అట్లా జీవిత యుద్ధానికి పిన్ని తనను తయారు చేసింది. అప్పుడైతే తనే శత్రువుతోనూ పోరాడుతున్నట్లనిపించేది గాదు. తనతోనే తన పోరాటం. లెక్కలతో. బ్రతుకుతో. ప్రతి రోజూ ప్రతి క్షణమూ. నిజంగా తను సైన్యంలో చేరి శత్రువుతో చావు బతుకుల యుద్ధం చేస్తానని అనుకొన్నాడా? కాని ఎప్పటికైనా గెలుపు తనదేనన్న ఉద్వేగభరితమైన తలపులు. కణత నుండి రక్తం కారిన క్షణాల్లో, తమ్ముడి ఆర్తనాదం విన్న తర్వాత ఆ నమ్మకం- వనలు వనలుగా పేనుకోటం. తను ఓడిపోడు. ఎన్నటికీ.

స్నేహితుల ప్రోద్బలంతో, గాయం నయం కాగానే మేనమామ ఇంటికి పయనం. పుస్తకాలే తన తోడు. ఆయన ముభావంగా ఊరుకొన్నా భార్య మూతి ముడిచింది. ఆ సంవత్సరం- అంత టెన్షన్‌లోనూ లెక్కల్లో ఫస్ట్ మార్క్. మొదటి రాంక్. ఫిరంగి దళం అధికారులకు లెక్కల్లో బాగా ప్రవేశం ఉండాలి. ఫిరంగిని నిలబెట్టే స్థలం, ఉజ్జాయింపుగా నాశనం చేయవలసిన శత్రు స్థలం, వీస్తున్న గాలి వేగం, దిశ. గుండు నేరుగా పోదు. చిన్న ఆర్క్ కొడుతుంది. అన్నిటికీ లెక్కలు. జీవితంలో ప్రతి మలుపులోనూ లెక్కలు అవసరం కాబోలు.

అక్కడ నమ్మకం సన్నగిల్లినా తనమీద గాదు. ఓడిపోకూడదు. మరు సంవత్సరం- గుంటూరు వైశ్యుల అన్నసత్రంలో, ఎవరి నోటి మంచి మాటతోనో ప్రవేశం లభించింది. వైశ్యులు మెట్రిక్యులేషన్ వరకూ ఉదాత్త సహాయం చేశారు. ఆపైన "మా కొట్లో గుమాస్తా గిరి చెయ్యి" అని ప్రోత్సాహం. ఊహూఁ ఇంకా మెట్లు. మెట్లు.

సత్రంలో దిగిన వాళ్ళెవరో ఉత్తరాది యాత్రకు బయలుదేరుతూ, తననూ తోడుగా రమ్మని పిలుపు. కాశీ నుంచి వెనుదిరిగి పోతూ "రావా?" అన్నప్పుడు తను ఇంకోసారి తల అడ్డంగా తిప్పాడు. ఆర్యావర్తంలో కాలినడక. పురాణాల్లోని గ్రామాలు. హరిద్వార్, రిషీకేశ్, లక్ష్మన్ ఝూలా. తిరిగి ప్రయాగ. కుంభమేలా. ఇదీ జీవితం. చూడటమంటే. అశేష జనసమూహం. అమేయ స్థిర సంకల్పం- అకుంఠిత విశ్వాసం. మోక్షం. పుణ్యం. పుణ్యం- ఆ గ్రామీణుల్తో మళ్ళీ పయనం.

పరదేశి,- "పరదేశి".

'ఏదో ఒక సమయంలో నిత్యమూ అన్నం దొరికేది.

'బబువా. కహా జావో తుమీ''

బదరీ క్షేత్రం తిరిగి వచ్చే దారిలో తన కంబళీ, పాత్ర- మార్కుల పుస్తకం తప్పితే- అన్నీ పోయాయి. చేతిలో ఉన్నది చాలు. నారాయణదత్ జోషి- ఎందుకు తనను అభిమానించాడో తెలియదు. వాళ్ళింట్లో పాలు పితకటం నేర్చుకొన్నాడు. హిందీ, సంస్కృతం పుస్తకాల భాండారం. ఇంకో మలుపు జోషి గారి ఉత్తరం. అన్నగారు వారణాశిలో పండా. చాలా ధనవంతుడు. ఏనుగు గూడా ఉన్నది. పల్లకీ. నలభై గదుల హవేలీ. యాత్రికులు.

ఆయన ప్రశ్నించింది ఒక్కటే 'మీ గోత్రం?' తను చెప్పాడు. మీ పెద్దలు మూడు తరాలు కాశీ వచ్చి మా ఇంట్లోనే దిగారు. అటకమీది పుస్తకాల్లో గోత్ర నామాల కింద తాత ముత్తాతల పేర్లు. తనకు దేవనాగరి లిపి కొట్టిన పిండి. పండాగారి చీటీతోనే తను కాలేజీలో చేరింది, విశ్వవిద్యాలయ ప్రాంగణంలో అడుగు పెట్టింది. మళ్ళీ లెక్కల్తో కుస్తీ. ఎప్పుడూ ఓడిపోలేదు.

పండాగారు తనకు సంబంధం చూచాడు. తను చేతులు జోడించాడు. ఆయనకు కోపం. తను జోషిమఠ్ తిరుగు ప్రయాణం.

అక్కడ కంటోన్మెంటులో జోషిగారి స్నేహితుడి హితవచనం. సైన్యంలో కమీషన్డ్ ఆఫీసర్ల సెలెక్షనుకు మొదటి అప్లికేషన్ ఫారం. గణేశ పూజ చేసింతర్వాతే ఆ కాయితాల్ని ఆయన తా కనిచ్చింది. తరువాత, తను మాతృ గయలో తల్లి శ్రాద్ధం పెట్టగల అర్హతకు ఉపనయనం జోషిగారింట్లోనే. మృతగయ నుంచి వస్తూనే తనకు దేవలాలీలో ట్రైనింగ్ ఆర్డర్లు. శిక్షణ. శిక్షణ. శిక్షణ.

అన్నిచోట్లా తన లెక్కల పరిజ్ఞానం. కప్టెన్సీ. జోషిగారికి మొదటి చెక్కు. సెలవలకు తనతో పయనించిన ఆర్మీ వెటర్నరీ సర్జన్ శ్రీవాత్సవను బలవంతంగా జోషిమఠ్‌కు తీసుకువెళ్ళాడు. జోషిగారి ఆవుల్ని పరీక్ష చేసి, డైరీ ఫారానికి గేదెలు కావాలని అతని సిఫారస్. అయిదు గేదెలకు సరిపోయే ఇంకో చెక్కునూ ఆ తరువాత పంపాడు. జోషిగారు తన పేర డ్రాఫ్ట్ తీసుకొని సగం డబ్బు తిరిగి పంపాడు. దాంతోనే వారణాసి నుంచి వచ్చిన జాతక చక్రాన్ని జతపరిచాడు. తనైతే దాన్ని విప్పి చూడలేదు. పుస్తకాల మధ్య - 'కామాయని' కావ్యంలో - దాచేశాడు.

పండాగారిని క్షమించమని రాసిన తన పెద్ద ఉత్తరం. తను హిందీలో అంత పాండిత్యం సంపాదించినట్లు తెలియదు. జవాబు - ఒక సంస్కృత శ్లోకం. "ఉత్తమోత్తములైన మానవులకే కృతజ్ఞతా లక్షణం అబ్బేది. అవి అందుకొన్నవాడు, అందుకొన్నా గర్వపడనివాడు ఇంకా ఉత్తముడై ఉంటాడు." కింద ఒక ఆశీర్వాదం. "మృత్యువు నీ దరికి రాదు. ఒకనాడు నువ్వు సైన్యంలో పెద్ద పదవిలో ఉండగా చూస్తాను."

పండాగారికి తన జర్మన్ ట్రాన్సిస్టరూ, నాగాలాండ్‌లో ఉండగా కొన్న అస్సాం మొంగా శాలువల జత ప్రత్యేక దూతతో పంపాడు గాని - తన ఇల్లు ఎప్పుడూ జ్ఞప్తికి రాలేదు. నారాయణదత్తుగారి దత్తపుత్రుడుగానే చలామణి అవుతున్నాడు. ఆ జోషిజీ ఇప్పుడు లేరు.

సాహిత్యంతో పరిచయం పెరిగినట్లే, ఎల్.టి.సి. ఇల్లు లేకపోయినా

తనకు దేశంతో పరిచయం చేసింది కజిరంగా నుంచి కన్యాకుమారి వరకూ. శిల్ప సంపదా, ప్రకృతి సంపదా - ఈ భూమిని పురాతన కాలాల నుంచీ ప్రభావితం చేసిన చరిత్రనంతా కళ్ళతో చూడటం సైన్యంలోనే సాధ్యమైంది. 105 ఎం. ఎం. గన్ గాని, 130 ఎం. ఎం. బోఫోర్స్ గాని - "మేజర్ మూర్తి, ఆర్టిలరీ, అతి విశిష్ట సేవా మెడల్ [ఎ. వి. ఎస్. ఎం.]" బోర్డు చూడగానే జోహార్లు చేయవలసిందే. అయితే గాల్యాను అర్థం చేసుకొన్న తరువాత, తను ఓడిపోలేదన్న నినాదంతో పెరిగిన గర్వం పార వీడి, శుభ్రజ్యోత్స్నలో, నీటిలో తన నీడలాగా కనిపిస్తున్నది.

అంత అందంగా లేని దస్తూరితో ఏడాది క్రితం తమ్ముడు రాసిన జాబు. తన చిరునామా ఎట్లా సంపాదించాడో! "అన్నయ్యా! నాన్న పోయాడు. పొలం వేలం వేశారు. అప్పులు తీరలేదని అమ్మ అంటున్నది. ఇబ్బందిగానే ఉంటున్నది. చెల్లి మళ్ళీ తప్పింది." అంతా రాసి కింద పోస్ట్ స్క్రిప్ట్. "నిన్ను యూనిఫారం డ్రెస్‌లో చూడాలని ఉందన్నా."

ఆ జాబు తనలో ఏ వికారమూ కలిగించలేదు. ఎట్టి ప్రేరణా తరంగాలనూ లేపలేదు. ఒక పక్షం దినాల తరువాత ఇన్సూర్డ్ కవర్‌లో వెయ్యి రూపాయలు పంపాడు. ఉత్తరం ముక్క కూడా అందులో జతపరచలేదు. అన్న సత్రానికి చందా పంపినప్పుడు గాని, మేనమామ ఆర్నెల్లు పెంపకం బాకీకి డ్రాఫ్టు పంపినప్పుడు గాని, వాళ్ళ ఉనికి కూడా అంటే పిన్నీ సవతితమ్ముడూ, తను చూడని చెల్లీ - స్మృతిలో లేదు. ఈ రష్యన్ గాల్యా చాలా అసాధ్యురాలు. చాలా ఆలోచనల్ని రేగగొడుతోంది.

గోల్కొండలో ఉండగా కొన్ని తెలుగు పుస్తకాలు - ముద్దుకృష్ణ 'వైతాళికులు', దువ్వూరి రామిరెడ్డి 'మధుశాల', కోడూరి సుబ్బారావుగారి 'సతీ స్మృతి', వేదులవారి పద్యాలు, రాయప్రోలు వారివీ కంఠతా కొన్ని తడుముకొంటే కొన్ని జ్ఞాపకానికి వస్తాయి. ఏ జాముకు ఏ సంగతి సరేసరి. హిందీ కావ్యాల్లో సుపరిచయమైన జయశంకర్ ప్రసాద్, మహాదేవి వర్మ, ద్వివేది, చతుర్వేది - ఎవ్వరూ తన నీ రాత్రి నిద్రపోనిచ్చేట్లుగా లేరు. గతం ఉంది. వర్తమానం ఉంది. భవిష్యత్తూ ఉంది. గుర్తించనివాడు సగం మనిషి - అంటున్నారు వాళ్ళు.

** ** **

మేజర్ దక్షిణామూర్తికి ప్రమోషన్ ఆర్డర్లు ఆలస్యంగానే వచ్చాయి. లెఫ్టినెంట్ కల్నల్. కొత్త ఫీల్డు యూనిట్‌కు ఓ.సీ. [ఆఫీసర్ కమాండింగ్]. వారం రోజుల్లో ఛార్జీ తీసుకోవాలి. కాని అతను హడావిడి పడలేదు.

"ఇప్పు డెందుకయ్యా నీకు సెలవు?" అని కల్నల్ జగన్నాథ్ విరగబడి నవ్వుతూ అడిగాడు. అవును, మరి సెలవంటే వద్దనే మనిషిగావున.

"సర్, మా తమ్ముణ్ణి మంచి స్కూల్లో చేర్చాలి. వాణ్ణి అక్కడే ఉంచితే చెడిపోతాడు" అన్నాడు మేజర్ మూర్తి. ★

ఆఫ్రికా 'మండేలా'

ఆఫ్రికా మండేలా!
సాన పట్టిన నల్ల వజ్రమా
పోరాటానికి దగ్గరి దారి లేదా?
నల్లని సూర్యుడి సహనం
మండించే స్వయం ప్రకాశం
దౌర్జన్యాన్ని దహించే మార్గం.
దళితుల కోసం కళ్ళు చెమర్చి
అంతే మాశయం విజృంభించే
దాస్య భావమే భగ్గున మండే!
ఆకలితో అరిచే పిల్లి కూనలు
రాత్రి బాధతో రోదించే కుక్కలు
అంత హీనమా నలుపు వేదనా?
ఆఫ్రికా మండేలా!
తెల్లవాడి పాలనే ఒక పెద్ద జైలు
స్వేచ్ఛకు పదమూ, నీ వున్న జైలు
చువ్వలపై నీ వ్రేళ్ళు కదలిక
ఆత్మీయులనైనా స్పర్శించలేని వివశత్వం
ఎక్కడైనా ఖైదీ లెవరైనా పరాధీనతే!
ప్రజ్వరిల్లిన 'నల్లవాడి' ఆగ్రహం
హింస అహింసల మధ్య
ఇరవై యేడేళ్ళు రగిలిన ఆక్రోశం!
అట్టడుగు జనం గ్రహించేదాకా
రాజకీయ చైతన్యం రగిలేలోగా
పోరాటానికి దగ్గరి దారి లేదా?
ఆఫ్రికా 'మండేలా'
జూలు దులిపిన నల్ల సింహం
దీర్ఘకాలిక నిగ్రహ తేజం
ఆఫ్రికా మండేలా!
ఆఫ్రికా మండేలా!

నిఖిలేశ్వర్